

6. Samochna, M. A. (2005). *Formirovaniye yspolnytelskyyh umeniy u navykov uchashhyyhsya detskoj muzikalnoj shkoly v klasse gytary*. [The formation of performing skills of pupils of children's music school in guitar class]. Moscow.

7. *Sovremennyi slovar po pedagogike*. (2001). [Modern dictionary on pedagogics]. Mynsk: Sovremennoye slovo.

8. Sushhenko, T. I. (1993). *Pedagogichnyi proces u pozashkilnykh zakladax*. [Pedagogical process in preschool institutions]. Zaporizhzhya.

9. Shulpyakov, O. F. (1973). *Tekhnicheskoe razvitye muzykanta-yspolnytelya*. [The technical development of the musician-performer]. Leningrad: Muzyka.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

БЛАЖЕВИЧ Василь Олегович – аспірант кафедри теорії та методики музичного мистецтва Київського університету імені Бориса Грінченка.

Наукові інтереси: гітарне виконавство, формування виконавських умінь учнів ДМШ.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

BLAZHEVYCH Vasyl Olegovych – postgraduate student of theory and methodology of music Borys Grinchenko Kyiv University

Circle of scientific interests: guitar performance, the formation of executive skills among students in CMS.

Дата надходження рукопису 28. 03. 2017 р.

УДК: 378.14+372+73+378.4+477+510

ВАН ЮЕ – аспірант кафедри музичного мистецтва і хореографії Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського
e-mail: yue.wang0227@mail.ru

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ У ПРОЦЕСІ ГРИ НА МУЗИЧНОМУ ІНСТРУМЕНТІ (ФОРТЕПІАНО)

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Важливою складовою професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва є володіння методикою музичного виховання дітей і підлітків у загальноосвітній школі.

Методика конкретної навчальної дисципліни – це галузь педагогічної науки, яка досліджує зміст навчального предмета і характер навчального процесу: вона сприяє досягненню тим, хто навчається, необхідного рівня сформованості знань, умінь і навичок; розвиває мислення, формує світогляд. Серед українських учених, що вивчали питання формування методичної компетентності майбутніх учителів музики, слід виділити: Т. Бодрову, Е. Печерську, Є. Проворову, О. Ростовського, О. Рудницьку, Н. Цюлюпу та ін. Дослідження означених науковців висвітлюють проблеми оптимізації методичної підготовки студентів мистецько-педагогічних вишів. Слід відмітити, що Н. Цюлюпа у своїй дисертаційній роботі визначила педагогічні умови формування методичної компетентності майбутнього вчителя музики у процесі інструментальної підготовки, але, разом з тим, ще відкритою для вивчення залишається проблема розробки умов формування

методичної компетенції майбутнього вчителя музичного мистецтва, зокрема у процесі навчання гри на фортепіано.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У галузі фахової підготовки вчителя музики питання методичної компетентності знайшли відображення у роботах Е. Абдулліна, Л. Арчажникової, Л. Рапацької, О. Олексюк, В. Орлова, Г. Падалки, О. Рудницької, О. Ростовського, В. Шульгіної, О. Щолокової та ін. Широкий спектр теоретико-методичних досліджень і публікацій, здійснених сучасними вченими, доводить інтерес учених до загальних питань методичної підготовки вчителя музики. Г. Падалка запропонувала класифікацію методів мистецького навчання: за джерелами передачі та характером сприйняття художньої інформації; відповідно з характером мистецької діяльності; відповідно з характером художніх завдань по етапах навчання; залежно від завдань розвитку особистісних художніх властивостей учнів [11].

Специфіка методичної компетентності вчителя музики, яку студентам необхідно опанувати у процесі індивідуальних занять, полягає у багатоаспектності його методичної діяльності, вміння й навичок добирати цікавий матеріал, що доповнює основний шкільний програмний

© Ван Юе, 2017

репертуар із слухання музики, теоретичних знань методики поетапного, самостійного розуміння та виконання музичних творів на належному професійному рівні; подолання технічних труднощів; ескізного засвоєння музичних творів за короткий термін; теоретичних та методичних знань особливостей виконання акомпанементу до дитячих вокальних, хорових та інструментальних творів, методики переносу фактурних та гармонічних особливостей в іншу тональність; спрощування музичного матеріалу шляхом вилучення другорядних деталей мелодії та гармонії.

С. Савшинський вважає, що виконавські якості музиканта сконцентровані у трьох змістовних групах: художній, технічній та естетичній. До художньої групи автор відносить проникливість, змістовність, артистичність, емоційність виконання, витонченість інтонацій; до технічної – високий ступінь виконавської майстерності, віртуозність; до естетичної – темброве й динамічне розмаїття звучання. Відомий педагог-піаніст доповнює характеристику виконавця такими якостями, як вимогливість, відповідальність за свою творчість, ініціативність, здатність до самоспостереження та спостереження за реакцією слухачів, а також підкреслює, що вказані якості потребують активного розвитку та виховання.

Мета статті полягає в обґрунтуванні педагогічних умов, впровадження яких у фортепіанну підготовку сприятиме ефективному формуванню методичної компетентності майбутніх учителів музики у процесі гри на музичному інструменті (фортепіано).

Виклад основного матеріалу дослідження. Методична підготовка майбутнього вчителя музики охоплює питання, що пов'язані як з оволодінням студентами знаннями методико-теоретичних основ музичного навчання учнів, так і концептуальними основами структури і змісту засобів навчання (формування мотивації учнів до опанування художньою інформацією, виконання творів, аналіз художньо-образного змісту твору, розвиток музичних здібностей учнів, створення музичних ансамблів або колективів, розробка творчих музичних завдань та проєктів, а також уміння творчо застосувати ці знання у педагогічній діяльності. Ми вважаємо, що рівень методичних компетенцій майбутнього вчителя музики залежить від наявності системних комплексних знань і володіння загальним алгоритмом здійснення методичних дій. Як показує практика, навіть при наявності достатніх методичних знань і вмінь, застосовуваних у конкретній методичній діяльності, студенти стикаються з труднощами при перенесенні цих знань до нових методичних ситуацій. Метою методики

розвитку методичної компетенції майбутніх учителів музики вважаємо підвищення рівня мотиваційно-ціннісного, комунікативно-діяльнісного, пізнавально-операційного та рефлексивно-творчого компонентів означеного феномену засобами цілеспрямованого та послідовного впливу на їхній розвиток.

Відомо, що ефективність педагогічного процесу залежить від умов, у яких він проходить. Перш ніж розглянути педагогічні умови формування методичної компетенції майбутніх учителів музичного мистецтва, вважаємо за необхідне розглянути значення понять «умова» та «педагогічні умови».

У філософському словнику «умова» визначається як категорія, в якій відображено універсальні відношення речі до тих факторів, завдяки яким вона виникає й існує [15].

У психології під «умовою» розуміють сукупність явищ зовнішнього та внутрішнього середовища, що ймовірно впливають на розвиток конкретного психічного явища. Виходячи з цього, Н. Тверезовська стверджує, що умова – це зовнішнє стосовно предмета різноманіття об'єктивного світу. Разом з тим, вказує автор, у практиці розрізняють необхідні і достатні умови. Необхідні умови наявні тоді, коли виникає якась дія. Достатні – неодмінно викликають цю дію.

У педагогіці існують різні підходи до визначення змісту поняття «педагогічні умови». Так, О. Назарова педагогічні умови розглядає як сукупність об'єктивних можливостей, змісту, форм, методів, педагогічних прийомів і матеріально-просторового середовища, які спрямовані на вирішення дослідницьких завдань [9]. Ю. К. Бабанський педагогічні умови розуміє як відповідні фактору педагогічні обставини, які сприяють (або протидіють) проявам педагогічних закономірностей, обумовлених дією факторів [2, с. 80]. У контексті категорії «обставин» трактує педагогічні умови А. Багдуєва. У своєму формулюванні вона зазначає: педагогічні умови – обставини процесу навчання і виховання, які є результатом цілеспрямованого відбору, конструювання і застосування елементів змісту, методів, а також організаційних форм навчання з метою досягнення дидактичних цілей [3].

Виходячи з визначення А. Найн [10], яка стверджує, що педагогічні умови – це «сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів і прийомів підвищення ефективності навчально-виховного процесу і матеріально-просторового середовища, що забезпечують успішне вирішення поставлених і проєктованих у дослідженні завдань», І. Ю. Аксаріна зазначає, що до педагогічних умов можна віднести ті, які свідомо створюються в освітньому процесі і повинні

забезпечувати найбільш ефективне протікання цього процесу [1].

Н. І. Лантух називає педагогічні умови комплексом заходів, спрямованих на інформатизацію освітнього простору [8]. Як сукупність об'єктивних можливостей, змісту, форм, методів, педагогічних прийомів розглядають педагогічні умови Н. Пархоменко, Р. Серьожнікова і Л. Яковицька [12]. Більш загального визначення педагогічних умов дотримувався у своїх дослідженнях Д. Дьюї: обставини процесу навчання і виховання, які забезпечують досягнення заздалегідь поставлених цілей [5].

Конкретизуючи вищевикладені визначення стосовно завдань цього дослідження, можна відзначити *педагогічні умови*, які сприяють становленню й розвитку методичної компетентності вчителя музики: створення *просторово-освітнього середовища*, у якому *успішно протікають процеси музично-художнього навчання школярів, виховання і саморозвитку вчителя, формуються професійно значимі вміння, якості і властивості особистості, що обумовлюють високий рівень підготовленості майбутнього вчителя музики сучасності*.

На нашу думку, формування творчого, ініціативного педагога, який володіє високим рівнем методичної компетенції, є можливим тоді, коли майбутній вчитель уже під час навчання у вищій школі поставлений в умови, наближені до його практичної діяльності, які орієнтовані не на пасивне, а активне навчання і сприяють створенню творчої атмосфери на заняттях, формують уміння моделювати, прогнозувати й аналізувати педагогічні ситуації.

Саме тому першою умовою формування методичної компетенції майбутніх учителів музики є *впровадження у навчальний процес інноваційних технологій, що дозволяють максимально наблизити умови навчання до умов майбутньої діяльності студентів-музикантів, надають перевагу особистісно-суб'єктивному фактору та сприяють формуванню самостійних творчих умінь студентів, які дозволяють максимально наблизити умови навчання до умов майбутньої діяльності студентів-музикантів*.

О. Фендик у своїх статтях підкреслює, що «необхідно підготувати вчителя, який може змінити акценти з інформаційного на проблемно-діяльнісний тип навчального процесу, працювати в умовах особистісно-орієнтованої системи навчання і виховання, особливості якої майбутній спеціаліст має відчутти і засвоїти, ще навчаючись у вищому педагогічному навчальному закладі» [16, с. 67].

Таким чином, спрямованість навчального

процесу повинна бути сконцентрована на засвоєнні загального способу методичної діяльності, відображеного у логіці викладу навчального матеріалу, виборі способів спілкування зі студентами, використанні форм контролю над успішністю освоєння виконавських навичок і вмінь.

Виходячи з цього, до *другої умови* нами було віднесено: *включення до змісту індивідуальних занять з основного музичного інструменту (фортепіано) творчих музично-виконавчих завдань, спрямованих на самостійне вирішення особистісно значущих, з точки зору практичної діяльності сучасного вчителя музики, проблем*. Так, у процесі вивчення музичної мініатюри передбачається осмислення студентами наступних питань: при розкритті яких тем уроків можна використовувати даний музичний твір; скласти характеристику музичного твору для різних вікових груп; скласти оркестровий супровід (шумові інструменти) для виконання учнями молодших класів даної п'єси; зробити вибірку музичних творів для слухання, що поєднані з даною п'єсою єдиним змістом; виділити в п'єсі тематичний план та прослідкувати його динамічний розвиток.

Основними механізмами реалізації цих умов було введення до експериментальної роботи таких методів: *метод створення художнього контексту, метод моделювання навчальних ситуацій, метод елективності*.

Метод створення художнього контексту спрямований на розвиток музично-методичної компетенції студента. Механізмом створення художнього контексту виступають при цьому різноманітні зв'язки музики з іншими видами мистецтва, художніми образами, теоретичними дисциплінами (сольфеджіо, гармонія, аналіз музичної форми, аранжування). Музично-методична компетенція студента збагачується при цьому за рахунок виявлення загального й особливого у специфіці музичного мистецтва, аналізу й порівняння художнього контексту музичних творів з живописом і поезією, усвідомленням структури, форми твору, особливостей використання композитором музично-виразних засобів.

Метод моделювання навчальних ситуацій стимулює студентів до самоаналізу, самооцінки та саморозвитку, готує майбутніх педагогів до співпраці з учнями. При цьому, одну й ту ж педагогічну ситуацію варто моделювати по-різному, тоді якість змодельованої ситуації буде безпосередньо залежати від знань студента та його креативного мислення. Однак вважаємо, що доцільно програвати (моделювати) не всі компоненти уроків, а лише найбільш важливі, методично значущі їх частини, що дозволяє апробувати кілька способів і організаційних форм проведення уроків музики: виконання

музичного твору цілком і фрагментарно, підготовка до слухання музики різних вікових категорій учнів, обговорення почутого з акцентом на художній зміст і використання композитором музично-виразних засобів, створення партитур гри на музичних інструментах і т. д.

Метод елективності припускає створення системи багаторівневої методичної підготовки майбутніх учителів музики, яка враховує індивідуальні особливості тих студентів (здібності, рівень довузівської підготовки), що й надає кожному студенту можливість максимального розкриття здібностей для одержання відповідної до цих здібностей освіти. При цьому індивідуалізація навчання може здійснюватися за змістом (можливість коригування виконавських труднощів), за обсягом (використання індивідуальних планів роботи) і за часом (зміна у певних межах регламенту вивчення певного обсягу навчального матеріалу відповідно до індивідуально-психологічних особливостей, здібностей і рівня довузівської підготовки студентів). У рамках нашого дослідження метод елективності припускає створення педагогічних ситуацій, коли педагог у кожній конкретній музично-виконавській ситуації з'ясовує в діалозі зі студентом, яким повинен бути художній образ, якими музично-виразними засобами можна досягти слухового уявлення. Ці обговорення стосуються не тільки великих компонентів виконавства, але й деталей, пов'язаних з методикою досягнення бажаного результату.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Таким чином, нами розглянуто ряд визначених на основі теоретико-методологічного аналізу педагогічних умов, втілення яких, на нашу думку, сприятиме ефективному формуванню методичної компетенції майбутніх учителів музики: включення до змісту індивідуальних занять з основного музичного інструменту (фортепіано) творчих музично-виконавських завдань, спрямованих на самостійне вирішення особистісно значущих, з точки зору практичної діяльності вчителя музики, проблем; впровадження в навчальний процес інноваційних технологій, які дозволяють максимально наблизити умови навчання до умов майбутньої діяльності студентів-музикантів, надають переваги особистісно-суб'єктивному факторові та сприяють формуванню самостійних творчих умінь студентів. Основними механізмами реалізації цих умов вважаємо введення до експериментальної роботи наступних методів: *створення художнього контексту, моделювання навчальних ситуацій та елективності.*

Подальша робота з означеної проблеми буде присвячена перевірці ефективності визначених педагогічних умов і відповідного методичного забезпечення протягом дослідно-експериментальної роботи з формування методичної компетенції майбутніх учителів музики у процесі гри на музичному інструменті (фортепіано).

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Аксарина И. Ю. Педагогические условия адаптации выпускников школ на этапе перехода от общего к высшему профессиональному образованию: автореф. дис. на соискание научн. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.01 / И. Ю. Аксарина; Курганский гос. ун-т. – М., 2006. – 19 с.
2. Бабанский Ю. К. Интенсификация процесса обучения / Ю. К. Бабанский. – М.: Знание, 1987. – 280 с.
3. Багдужева А. В. Педагогические условия формирования профессиональной готовности будущих специалистов с использованием информационных технологий (на примере специальностей кадастрового профиля): автореф. дис. на соискание научн. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.01 / А. В. Багдужева; Бурятский гос. ун-т. – Улан-Уде, 2006. – С. 23 .
4. Вербицкий А. А., Бакшаева Н. А. Развитие мотивации студентов в контекстном обучении: монография. / А. А. Вербицкий, Н. А. Бакшаева. – М., 2000. С. 354.
5. Дьюї Д. Психологія й педагогіка мислення: пер. з англ. / Д. Дьюї. – М., 1997. – С. 175.
6. Конохов Н. И. Словарь-справочник практического психолога / Н. И. Конохов. – Воронеж: Модэк, 1996. – 224 с. – С. 206.
7. Лабунец В. М. Инструментальная подготовка будущего учителя музыки в системе безперервної освіти / В. М. Лабунец // Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір: матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 28–29 березня / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка; за заг. ред. В. О. Огнев'юка [редкол.: В. О. Огнев'юк, В. П. Андрущенко та ін.] – К.: Київ. ун-т імені Б. Грінченка, 2012. – С. 645–652.
8. Лантух Н. И. Педагогические условия формирования информационной культуры у старшеклассников в системе «лицей-ВУЗ»: автореф. дис. на соискание научн. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.01 / Лантух Н. И.; Северо-Кавказский Технический Университет – Ставрополь, 2006. – 172 с.
9. Назарова О. Л. Новые информационные технологии в управлении качеством образовательного процесса в колледже / О. Л. Назарова // Информатика и образование. – 2003. – № 11. – С. 79–84.
10. Найн А. Я. Инновации в образовании: монография / А. Я. Найн. – Челябинск: ИПР МО РФ, 1998. – 288 с.
11. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (теорія і методика викладання мистецьких

дисциплін) / Г. М. Падалка. – К.: Освіта України, 2008. – 274 с.

12. Серьожнікова Р. К., Пархоменко Н. Д., Яковицька Л. С. Основи психології і педагогіки: навчальний посібник / Р. К. Серьожнікова, Н. Д. Пархоменко, Л. С. Яковицька. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 243 с.

13. Сидорова М. И. Педагогические условия формирования концертмейстерской компетентности будущего учителя музыки: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 Мурманск, 2006. – 188 с.

14. Скрипкина Э. А. Исполнительские качества учителя-музыканта как проблема исследования / Э. А. Скрипкина // Профессиональная подготовка учителя музыки общеобразовательной школы: сб. науч. тр. – М., 1978. – Вып. I. – С. 3–12.

15. Філософський словник / За ред. В. І. Шинкарука. – 2 вид., перероб. і доп. – К.: Головна редакція УРЕ, 1986. – 800 с. – С. 703-708.

REFERENCES

1. Aksarina, I. YU. (2006). *Pedagogicheskiye usloviya adaptatsii vypusnikov shkol na etape perekhoda ot obshchego k vysshemu professionalnomu obrazovaniyu*. [Pedagogical conditions for the adaptation of school leavers at the stage of transition from general to higher vocational education: author's abstract]. Moscow.

2. Babansky, Yu. (1987). *Intensifikatsiya protsessa obucheniya*. [Intensification of the learning process]. Moscow.: Znaniye.

3. Bagdueva, A. V. (2006). *Pedagogicheskiye usloviya formirovaniya professionalnoy gotovnosti budushchikh spetsialistov s ispolzovaniyem informatsionnykh tekhnologiy (na primere spetsialnostey kadastrivogo profilya)*. [Pedagogical conditions of formation of professional readiness of future specialists with the use of information technologies (on the example of specialties of cadastral profile)]. Ulan-Ude.

4. Verbytskyy, A. A., Bakshaeva N. A. (2000). *Razvitye motyvatsyy studentov v kontekstnom obuchenyy: monografyya*. [Development studentov motivation in contextual learning: monograph]. Moscow.

5. Dewey D. (1997). *Psykholohiya y pedahohika myslennya: per. z anhl.* [Psychology and Pedagogy thinking: Per. from English]. Moscow.

6. Konyukhov, N. I. (1996). *Slovar-spravochnik prakticheskogo psikhologa*. [Dictionary-reference book of practical psychologist]. Voronezh: Modek.

7. Labunets, V. M. (2012). *Instrumentalna pidhotovka maybutnoho vchytelya muzyky v systemi bezpererвної osvity*. [Instrumental music training future teachers in the system of continuing education]. Kyiv.

8. Lantukh, N. Y. (2006). *Pedahohycheskiye usloviyya formirovaniya ynformatsyonnoy kultury u starshklassnykov v systeme «lytsey-VUZ»: avtoref.*

dys. na soyskanye nauchn. stepeny kand. ped. Nauk. [Pedagogical Formation ynformatsyonnoy terms of culture starshklassnykov in the system «Lyceum-university»: Author. Dis. soyskanye on Nauchn. degree candidate. ped. Sciences]. Stavropol.

9. Nazarova, O. L. (2003). *Novyye ynformatsyonnye tekhnolohyy v upravlenyy kachestvom obrazovatelnoho protsessu v kolledzhe*. [New Information Technologies in Management Quality obrazovatelnoho process in the College]. Moscow.

10. Nayn, A. YA. (1998). *Ynnovatsyy v obrazovaniy: monografyya*. [Innovations in education: monograph]. Chelyabynsk: YPR MO RF.

11. Padalka, H. M. (2008). *Pedahohika mystetstva (teoriya i metodyka vykladannyya mystetskykh dystsyplyn)*. [Art Pedagogy (theory and methodology of teaching art subjects)]. Kyiv: Osvita Ukrainy.

12. Serozhnikova, R. K., Parkhomenko, N. D., Yakovytska, L. S. (2012). *Osnovy psykholohiyi i pedahohiky: navchalnyy posibnyk*. [Psychology and Pedagogy: Textbook]. Kyiv: Tsentr navchalnoy literatury.

13. Sidorova, M. I. (2006). *Pedagogicheskiye usloviya formirovaniya kontsertmeysterskoy kompetentnosti budushchego uchitelya muzyki*. [Pedagogical conditions for the formation of concertmaster competence of the future music teacher]. Murmansk.

14. Skripkina, E. A. (1978). *Ispolnitelskiye kachestva uchitelya-muzykanta kak problema issledovaniya*. [Performing qualities of the teacher-musician as a problem of scientific]. Moscow.

15. Shinkaruk, V. I. (1986). *Filosofskyy slovnyk*. [Philosophical Dictionary]. Kyiv: Holovna redaktsiya URE.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ВАН ЮЕ – аспірант кафедри музичного мистецтва і хореографії Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського.

Наукові інтереси: методика розвитку методичної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва, шляхи підвищення ефективності фортепіанної підготовки майбутніх фахівців в галузі музичної освіти.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

WANG YUE – postgraduate student at the Department of music art and choreography of South-Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky.

Circle of scientific interests: methods for developing methodical competency of future teacher of musical art, ways to improve the effectiveness of piano training of future specialists in the sphere of musical education

Дата надходження рукопису 17. 04. 2017 р.